

חילול שבת כדי לפתח חיסון לקורונה

ה' סיון תש"פ

כבוד הרה"ג ר' אילן סיגלמן שליט"א
רב קהילת תורה תמימה, קווינס ניו יורק

הנני במענה קצר לשאלתו, היות ואחד מבני קהילתו הוא רופא וחוקר בבית חולים הר סיני (Mount Sinai) במנהטן, והוא חלק מצוות קטן השוקד ללא לאות על פיתוח חיסון למחלה קשה זו. נפשו בשאלתו האם מותר לו לעבוד בשבת קודש כיון שהזמן קצר והמלאכה מרובה ובעזה"י לדעתו קרובים הם לפריצת דרך בפיתוח החיסון מה שיכול להביא להצלת אלפים. לדברי מע"כ אפשר שנכרי יסיע אותנו לבית חולים וכל עבודתו במחשב שאין בו אלא איסור דרבנן, האם יש מקום להקל. אפתח במאי דסיים מר. מה דפשיטא ליה שהשימוש במחשב בשבת אינו אלא איסור דרבנן, לא כן עמדי, וכבר ביארתי את דעתי (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן ל' וח"ב סימן ל"ד) דכל שימוש שהוא בחשמל ואלקטרוניקה יש בו מלאכה דאורייתא, עיי"ש.

ולגוף השאלה, הנה כתב הנודע ביהודה (תניינא יו"ד סי' ר"י) לגבי חולה שמת תוך כדי ניתוח להוצאת אבנים מכיס המרה, והרופאים ביקשו לנתח את גופתו כדי לבדוק את האבר בתקוה שעל ידי כך יוכלו ללמוד לטפל במחלה זו ביתר הצלחה בחולים אחרים ולהצילם מן המות, ופסק הנודע ביהודה דאין דין פיקוח נפש לדחות את השבת בהצלה עתידית כשאין חולה בפנינו. ומשום כן אין לעבור אף על איסור דרבנן כדי לקדם מחקר רפואי.

וכך כתב בעקבותיו בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן של"ו) דאסור לאדם לתרום את גופו לאחר מותו למחקר רפואי והתבסס על דברי הנודע ביהודה.

ולכאורה פשוט לדברי גדולי עולם הנ"ל שהוא הדין בנידון דידן שאין מחקר רפואי שיכול להציל חיים בעתיד דוחה את השבת אף באיסור דרבנן, וכ"ש בנידון דידן שמדובר בחשש איסור דאורייתא.

אך כתב החזון איש (יו"ד סימן ר"ח אות ז'):

"ואין החילוק בין איתא קמן לליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר... אלא לא מקרי ספק פ"נ בדברים עתידים שבהוה אין להם כל זכר, ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות ופעמים שמה שחשבונם להצלה מתהפך לרועץ, והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות".

הרי לן דעתו הגדולה דאין הדבר תלוי אם יש חולה בפנינו ממש, אלא במדת הסבירות שמעשה זה שיש בו עבירה אכן יוביל להצלת נפשות, וכיון ששכיח ומצוי שמחקר רפואי שנראה מביטיח מתברר בסופו של דבר כחסר תועלת אין בו כדי לדחות איסור כלשהו.

ולדבריו היה נראה לכאורה בנידון דידן שרוב המומחים סבורים שאכן קרוב לודאי שיצליחו לפתח חיסון, ובודאי שאין זה דומה למחקר האנטומי לפני יותר ממאתים שנה בימי הנודע ביהודה והחתם סופר.

ובשו"ת מחנה חיים להגאון רבי חיים סופר שהיה מתלמידי החת"ס (יו"ד ח"ב סי' ס"ז) דן באריכות בשאלה זו, ובתו"ד (ד"ה ומ"מ) תמה בדברי הנודע ביהודה דכיון שהרופאים סבורים שעל ידי בדיקת אבר זה של אדם מסויים שמת תוך כדי הניתוח יוכלו לקבוע את סיבת המות וללמוד מכך לשפר את יכולתם, הרי זה פיקוח נפש ממש. וכתב שברור לו מתוך דברי הנודע ביהודה שעיקר חששו היה שהרופאים ינתחו את המתים אף כשלא יהיה כל צורך בכך, וכתב כעין זה גם לגבי דברי החתם סופר, ועיקר דבריהם מחשש פירצה ומיגדר מילתא, עיי"ש.

אך לענ"ד נראה טפי שאכן חידשו הנודע ביהודה והחתם סופר יסוד גדול בדיני פיקוח נפש שהצלה עתידית ופיתוח תרופות וטכניקית וכדו' אינם בכלל פיקוח נפש לדחות איסורים, ולא נצטוונו אלא להציל נפשות באמצעים שבידינו ולא נצטוונו לפתח יכולת להציל נפשות בעתיד, אלא שיוצר האדם הטביע בטבע האדם את השאיפה להתקדם ולחקור עתידות בכל תחום מדעי, ובודאי בתחום הרפואה וטבע זה ברכה מרובה יש בו, אך אין בו מצוה ובודאי לא חיוב, ומשום כן אינו דוחה איסורים.

ולפי זה נראה דהוא הדין בנידון דידן, אך באמת יש לדון דכיון שמדובר במחלה המשתוללת בכל העולם וכבר מתו מאות אלפים בכל מדינות העולם ובתוכם אלפים מבני עמנו רח"ל, ואף הבריאים בחזקת סכנה הרי זה כאילו חולה בפנינו ובודאי מצווים אנו לעשות כל שבידינו על מנת להציל ולהגן על אחינו בני ישראל.

ועוד דכבר ביארתי במק"א דהיכא שקרוב לודאי שיש בידינו להציל נפשות אף כשאין לא חיוב ולא מצוה מ"מ פיקוח נפש דוחה שבת, וראיה לדבר ממה שכתבו התוס' (ב"מ קי"ד ע"ב ד"ה א"ל) שאליהו הנביא טימא עצמו להחיות את בן הצרפית והלא כהן היה, ותירצו **שבטוח היה שיחיהו** ופיקוח נפש דוחה טומאת כהנים, ואף שפשוט שאין כל מצוה להחיות את המת, מ"מ במקום שאין מדובר בספק אלא בודאי שיוכל להחיותו הוי בכלל פיקוח נפש לדחות אף איסור דאורייתא.

ויש לדון לפי זה בנידון דידן שקרוב לודאי שמחקר זה אכן יביא להצלת נפשות.

אמנם על אף כל הנ"ל שכתבתי לפלפולא של תורה, נראה שאין להקל בנידון דידן, דהלא עשרות אם לא מאות מוסדות רפואיים ומכוני מחקר עובדים ללא לאות כדי לפתח חיסון זה, ולדעת כולם יעברו עוד חדשים במקרה הטוב עד שהחיסון יהיה מוכן לעשות בו שימוש נרחב, וכמה רחוק לומר שעבודתו של יהודי דידן בשבת חיונית לפיקוח נפש, וכי כל החוקרים הגויים העובדים בתחום זה לא יקחו לעצמם ימי חופש להנות עם משפחותיהם, וזה טבעו ודרכו של המחקר, אף במי משבר, ואי אפשר להם לבני אדם לעבוד ללא כל הפסקה, ובמקום לעבוד בשבת קודש שיקדים עוד שעה ושעתיים לעבודה בימות החול.

תמצית דברינו מכיון שמדובר במחקר עולמי רב מוקדי שאי אפשר כלל לקצוב זמן להשלמתו, אין להגדיר את העבודה בשבת כפיקוח נפש, ואין מקום להקל בזה. כך נראה לענ"ד להלכה.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס

